

บทที่ 3

สถานะความรู้ด้านการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง

หลังจากข้อเสนอของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับอนุภูมิภาคเป็นการรวมกลุ่มของประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกัน ทั้งนี้เพื่อการขยายความร่วมมือระดับภูมิภาคของไทยไปสู่เขตภูมิภาคที่มีความเจริญเติบโตและมีพรมแดนติดต่อกันดังจะเห็นได้จากภาคใต้ได้ร่วมมือกับภาคเหนือของมาเลเซียและภาคใต้ของเกาะสุมาตราของอินโดนีเซีย เรียกว่า "สามเหลี่ยมเศรษฐกิจ" ในภาคเหนือจะเป็นความร่วมมือระหว่าง 4 ประเทศคือ ไทย พม่า ลาว และจีนตอนใต้ เรียกว่า "สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ"¹ ส่วนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีโครงการเปิดประตูอีสานสู่อินโดจีน เรียกว่า "โครงการร่วมมือกันพัฒนาเศรษฐกิจในกลุ่มลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ" ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตคือ การรวมกลุ่มเศรษฐกิจในระดับอนุภูมิภาคจะเอื้ออำนวยประโยชน์แก่เศรษฐกิจของประเทศไทยมากเนื่องจากประเทศไทยอยู่บนจุดที่ตั้งภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม ซึ่งการร่วมมือดังกล่าวนอกจากจะกระตุ้นเศรษฐกิจทั้งในด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว โดยตรงแล้วยังส่งผลกระทบทางอ้อมในแง่ที่ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการติดต่อไปสู่ประเทศต่างๆทำให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาระบบการเงินระหว่างประเทศได้ นอกจากนี้ยังเกิดประโยชน์แก่ธุรกิจต่างๆ ที่จะติดตามมาในอนาคต เช่นการขนส่งระหว่างประเทศ การบริการ เป็นต้น ซึ่งมีส่วนช่วยการจ้างงานได้ทางหนึ่ง ขณะเดียวกันการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจอาจมีผลเสียเกิดขึ้น เช่นการทะลักเข้ามาของแรงงาน และสิ่งผิดกฎหมาย รวมทั้งการไหลของสินค้าที่มีราคาต่ำกว่า เป็นต้น

อย่างไรก็ดี หากพิจารณาพัฒนาการความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอนุภาคลุ่มแม่น้ำของปรากฏว่า โครงการความร่วมมือพัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจนี้อยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจห้าปีฉบับที่ 4² (ค.ศ. 1996-2000) ของลาว โดยได้รับการสนับสนุนจากธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank : ADB) และองค์การวางแผนเพื่อพัฒนาของสหประชาชาติได้มีงบประมาณในการสร้างเส้นทางคมนาคมให้เชื่อมต่อระหว่าง ไทย-ลาว-จีน-พม่า โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการส่งเสริมและประสานความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวจากโครงการในการพัฒนาแม่น้ำโขงนี้ทำให้เกิดคณะกรรมการโครงการแม่น้ำโขงขึ้นซึ่งประกอบไปด้วยประเทศสมาชิก 4 ประเทศคือ ไทย ลาว กัมพูชา และเวียดนาม โดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือ การสร้างเขื่อนใหญ่ 12 แห่งบนแม่น้ำโขงเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า ส่วนวัตถุประสงค์รองคือ การพัฒนาแม่น้ำโขงเพื่อการเดินเรือจากมณฑลยูนนานของจีนจนถึงเวียดนาม

และการพัฒนาเพื่อการประมง นอกจากนี้ คณะกรรมาธิการโครงการแม่น้ำโขง ยังได้เรียกร้องให้จีนและพม่าซึ่งเป็นประเทศตอนเหนือของแม่น้ำโขงเข้าร่วมโครงการด้วย

โครงการนี้นอกจากจะมีผลดีของการสร้างเขื่อนในการเพิ่มปริมาณน้ำในแม่น้ำโขงแล้ว การสร้างเขื่อนเพื่อกักเก็บน้ำและปล่อยเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า อาจทำให้มีการเพิ่มปริมาณน้ำสำหรับผลักต้นน้ำทะเลในเวียดนามใต้ให้เพิ่มมากขึ้นก็ได้ ส่วนผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมาจากการสร้างเขื่อนก็คือผลกระทบต่อพันธุ์สัตว์น้ำต่างๆในแม่น้ำโขง เช่นปลาบึก การแพร่ระบาดของเชื้อโรคบางชนิดที่มีอยู่ในน้ำจืด นอกจากนี้ยังทำให้เกิดน้ำท่วมบริเวณป่าไม้ ที่ทำให้ลดพื้นที่ของป่าและลดพื้นที่ที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าต่างๆ ในบริเวณเหล่านั้นด้วยนอกจากนี้การทบทวนสถานความรู้เกี่ยวกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจด้านความสัมพันธ์ไทย-จีนยุคหลังสงครามเย็น³ พบว่าในช่วงปี พ.ศ. 2534 สหภาพโซเวียตล่มสลาย สงครามเย็นก็ยุติลง ช่วงนี้เองที่ความสัมพันธ์ของประเทศไทย-จีน และประเทศต่างๆ เริ่มดีขึ้น โดยได้ให้ความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจการค้า การลงทุนมากขึ้น ทำให้เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการค้าต่อกัน ความร่วมมือดังกล่าวก่อตัวขึ้นในรูปของสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจและหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ บางครั้งเรียกรวมๆว่า ความร่วมมือของประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง อาจกล่าวได้ว่า ความร่วมมือที่แนบแน่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อกันอย่างลึกซึ้งมาเป็นเวลานานไม่ว่าจะเป็นด้านประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนความผูกพันทางเชื้อชาติ และในช่วงปีพ.ศ.2535นโยบายเศรษฐกิจของจีนคือจีนพยายามเปิดประตูทางตอนใต้ของประเทศตนโดยใช้ยูนนานเป็นประตูช่วยถ่ายเทการพัฒนาและเป็นตัวเชื่อม(Land linked country) สู่ดินแดนไทยเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ฝ่ายไทยเรียกกันภายหลังว่า“สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ”

อย่างไรก็ตาม ปัญหาความร่วมมือในกรอบสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจนั้นไม่เป็นปัญหากระทบความสัมพันธ์ของไทย-จีน เพราะเห็นว่าโครงการดังกล่าวกำลังพัฒนาไปสู่ความร่วมมือที่ขยายตัวในรูปหลายฝ่ายหลายประเทศ และที่สำคัญต้องทำให้ประเทศที่ร่วมในโครงการที่เหลือ คือ ลาว และพม่า ยอมรับต่อการพัฒนาตามความร่วมมือทางเศรษฐกิจดังกล่าว และอีกเหตุผลหนึ่งคือ นโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจของจีนนั้นมุ่งมั่นที่จะพัฒนาเศรษฐกิจขยายมายังทางตอนใต้ของประเทศอยู่แล้วโดยผ่านประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นโยบายดังกล่าวมีขึ้นก่อนที่จะมีเรื่องของ “สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ” ปรากฏขึ้นมา กล่าวคือจีนพยายามที่จะเปิดประเทศของตนอยู่แล้ว จีนจะไม่บรรลุผลเลยถ้าหากว่าไม่เกิดเส้นทางคมนาคมที่มีประสิทธิภาพ จึงทำให้ความร่วมมือเป็นไปในทิศทางที่ส่งเสริมให้เกิดประโยชน์ ส่วนผลกระทบในทางลบที่จะเกิดขึ้นก็คือ ถ้าจีนสร้างเขื่อนโดยไม่คำนึงถึงประเทศอื่นๆเลยก็จะทำให้เกิดปัญหากระทบต่อความสัมพันธ์กับประเทศที่เกี่ยวข้องได้เนื่องจากจีนเป็นประเทศที่อยู่ต้นน้ำของลุ่มแม่น้ำโขง ส่วนผลกระทบอีกด้านที่น่าจะเกิดขึ้นก็คือ ปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานผิดกฎหมายและโสเภณีข้ามชาติ

3.1 สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจและสายสัมพันธ์ของกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

ความเป็นรูปธรรมของสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจและสายสัมพันธ์ของกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านได้เกิดขึ้นเมื่อในช่วงวันที่9-11สิงหาคม 2536 หลังจากที่ได้มีการประชุมผู้แทนสี่ชาติ ที่ จ.เชียงราย ซึ่งผลจากการประชุมหารือสามารถสรุปได้ดังนี้⁴

- แผนการพัฒนาเส้นทางคมนาคมเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในเขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ
- การอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เช่น โรงแรมที่พัก การใช้เงินตรา และการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศลดจนการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการตรวจคนเข้าเมือง
- การพิจารณาเกี่ยวกับพิกัดอัตราภาษีศุลกากรสำหรับการนำเข้า และส่งสินค้าออก
- การพิจารณาเรื่องผลประโยชน์ต่างๆ ที่แต่ละชาติจะได้รับ

เมื่อพิจารณาต่อไปถึงกรอบความร่วมมือในการพัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ⁵ ของอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขงพบว่า แต่ละประเทศได้ประกาศนโยบายอย่างชัดเจนกล่าวคือ

- รัฐบาลจีนได้ประกาศแผนการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคจีนตอนใต้ โดยกำหนดเขตเศรษฐกิจในภูมิภาคจีนตอนใต้ โดยกำหนดเขตเศรษฐกิจพิเศษขึ้นในบริเวณชายแดนเมืองอายุ โดยมีพื้นที่ 13 ตารางกิโลเมตร เพื่อพัฒนาการอุตสาหกรรมและการค้าในเขตปกครองตนเอง สิบสองปันนา โดยมีต้องพึ่งพารัฐบาลกลาง
- รัฐบาลเมียนมาร์ แม้จะมีปัญหาชนกลุ่มน้อยอยู่บ้าง แต่ก็ได้ให้ความสำคัญกับโครงการ โดยให้ผ่อนปรนให้นักท่องเที่ยวชาวไทย เดินทางเข้าไปถึงเมืองเชียงตุงได้โดยไม่ขอวีซ่า และผ่อนปรนให้ผู้บริหารท้องถิ่นสามารถดำเนินการต่างๆ ได้มากขึ้น
- รัฐบาลลาว จะได้รับผลประโยชน์พอสมควร จากการขนส่งสินค้าผ่านแดนในลำน้ำโขง แลได้เปิดสัมปทานโครงการพัฒนาถ่านหิน และการผลิตพลังงาน
- รัฐบาลไทย หลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างเสนอแนวความคิดมากมายในลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแม้ยังไม่เกิดความขัดแย้งกันก็ตาม แต่จะทำให้ขาดความชัดเจน

อย่างไรก็ดีการประชุมเมื่อปลายเดือนพฤษภาคม 2536⁶ ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศเป็นเจ้าภาพเชิญตัวแทนระดับประเทศของลาว พม่า จีน ไทย เข้าร่วมประชุม เพื่อพิจารณาหลักการของแผนพัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจร่วมกัน และผู้แทนแต่ละประเทศจะต้องนำผลการประชุมครั้งนี้เสนอต่อรัฐบาลของตน เพื่อผลในการดำเนินงานพัฒนาร่วมกันอย่างจริงจังต่อไป

เนื้อหาการประชุมเน้นเรื่องการพัฒนาเส้นทางคมนาคม การหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนในการพัฒนา ทั้งจากแหล่งเงินทุน และเงินช่วยเหลือให้เปล่าจากสถาบันการเงิน รวมทั้งองค์กรระหว่างประเทศต่างๆ เส้นทางคมนาคมได้หารือกัน 3 แนวทาง คือ ทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ โดยเส้นทางคมนาคมทางบก จะพัฒนาในรูปวงแหวน มีเชียงรายเป็นศูนย์กลางในการพัฒนามี 2 เส้นทาง คือ เชียงรายจากแม่สาย – ไปพม่าเมืองเชียงตุง – สู่จีนเมืองสิบสองปันนา และอีกเส้นทางหนึ่ง เชียงรายจากเชียงใหม่ไปสู่เมืองหลวงน้ำทาของลาว สู่จีนเมืองสิบสองปันนา สามารถเดินทางได้ในลักษณะวงแหวน ระยะทางประมาณ 500 กิโลเมตร ที่ประชุมขอให้ฝ่ายไทยประสานงาน ขอความร่วมมือจากองค์กรระหว่างประเทศ สถาบันการเงิน เพื่อหาทุนบูรณะเส้นทาง

นอกจากนี้โครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจสามเหลี่ยม 5 เชียง คือ เชียงตุง (พม่า) เชียงรุ่ง (จีน) เชียงทองหรือหลวงพระบาง (ลาว) และเชียงใหม่ เชียงราย ก็เป็นนิมิตหมายที่ดีสำหรับความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมหลังยังจะทำให้ทราบถึง ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับชนเผ่าไทหรือไต (TAI or DAI) ซึ่งนักมนุษยวิทยายอมรับกันว่า เป็นชนเผ่าที่มีอารยธรรมเก่าแก่ชนชาติหนึ่งของโลก ชนเผ่านี้ประกอบด้วย กลุ่มชนในพื้นที่ 5 เชียงดังกล่าวมาข้างต้น แต่ทว่าได้ถูกเส้นแบ่งทางการเมืองระหว่างประเทศ ทำให้ชนเผ่านี้ต้องกระจัดกระจายกลายเป็น “ ชนชาติส่วนน้อย ” ในหลายประเทศลุ่มน้ำโขง เช่น ชาวไทจีน แห่งเมืองเชียงตุง รัฐฉานของพม่า ชาวไทยลื้อเมืองเชียงรุ่งในเขตปกครอง 12 ปันนา มณฑลยูนนานของจีน นักวิชาการยอมรับว่า ชนชาติเหล่านี้ “ ชนเผ่าไทยดั้งเดิม ” เป็นพี่น้องร่วมสายเลือดร่วมบรรพบุรุษเดียวกันกับชาวไทยในประเทศไทย

หากนโยบายสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจเกิดขึ้นเป็นความจริง สามเหลี่ยมสามเหลี่ยม ห้าเชียงจะทำให้ดินแดนของชนเผ่าไทย ที่ถูกปิดตายจากโลกภายนอกมานาน เนื่องจากเส้นแบ่งทางการเมืองได้กลับฟื้นคืนมาอีกครั้ง เปิดให้ผู้สนใจใคร่รู้ได้สัมผัสกับเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรม วิถีการดำเนินชีวิต กระทั่งศรัทธาจากพุทธศาสนา ซึ่งยังดำรงไว้อย่างเหนียวแน่น แม้ว่าจะถูกความพยายามจะกลืนชาติจากรัฐบาลในประเทศของตน โดยเฉพาะสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทจีน เชียงตุง ไทลื้อ เชียงรุ่ง หรือไทลาว เชียงทอง (หลวงพระบาง) ที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมของตนไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ภาพลักษณ์เหล่านี้เดิมเป็นภาพลักษณ์ของจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย เมื่อ 50-70 ปี ที่ผ่านมา แม้ว่าจะยังไม่มีข้อสรุปว่าต้นกำเนิดของคนไท มาจากไหน และสิ่งที่นักศิลปวัฒนธรรมที่ความเห็นตรงกันก็คือ ลักษณะร่วมทางชาติของชนเผ่าไทย ที่มักกินข้าวเหนียว กล้วยปลาดุก อยู่เรือนสูง ตักลงยาว นุ่งผ้าถุงขึ้น มีผ้าโพกหัว ตั้งถิ่นฐานริมน้ำ และมีความมีความชำนาญการปลูกข้าว

3.2 บทบาทภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมของประเทศไทยต่อ การพัฒนาสีเขียวเศรษฐกิจ

การพัฒนาสีเขียวเศรษฐกิจ ในเขตชายแดนติดต่อกัน 4 ประเทศ⁸ คือ จีน พม่า ลาว และไทย โดยการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ จะสามารถอำนวยความสะดวกในจีนที่ไม่ติดทะเลจะสามารถอาศัย ลาว พม่า และไทย เป็นเส้นทางส่งวัตถุดิบและสินค้าออกสู่ทะเลด้านไทย พม่า และเวียดนาม เศรษฐกิจของไทยโดยเฉพาะจังหวัดทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านย่อมผูกพันกับการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของภูมิภาคเหล่านี้ไปด้วย ซึ่งทำให้พิจารณาได้ว่า มณฑลยูนนานเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสายสาขาสายสำคัญในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ดังนั้นความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้กับไทยในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ควรถือว่ามีความสำคัญในอันดับสูงเพื่อให้ประเทศในอนุภูมิภาคสามารถมีการพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกัน นอกจากนี้หากพิจารณาโดยทั่วไปอาจกล่าวได้ว่ายูนนานไม่ใช่คู่แข่งทางด้านเกษตรของไทยในด้านพืชพาณิชย์หลักเช่นข้าวหรือพืชไร่ แต่กลายเป็นคู่แข่งสำคัญกับผลผลิตการเกษตรในที่สูงของภาคเหนือตอนบน และในขณะนี้ศักยภาพด้านเกษตรของยูนนานยังไม่มีผลกระทบต่อเกษตรของภาคเหนือโดยตรงเพราะมีอุปสรรคด้านการขนส่ง ค่าขนส่งทางอากาศก็เป็นอุปสรรคสำคัญของการส่งออกผัก ผลไม้ และดอกไม้สดจากยูนนาน

ทางด้านการผลิตแร่ ปรากฏว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างแร่ในประเทศ และความต้องการพลังงานของไทยทำให้ยูนนานกับไทยมีโครงสร้างทางด้านทรัพยากรแร่ที่เกี่ยวพันกัน แต่การแลกเปลี่ยนยังเกิดขึ้นไม่ได้ จนกว่าจะมีเส้นทางรถไฟที่สมบูรณ์ และเชื่อมต่อกัน ส่วนในด้านอุตสาหกรรมการผลิตนั้น ค่าแรงงานในยูนนานต่ำมากจึงมีศักยภาพในการผลิตสินค้าในราคาถูก นอกจากนี้ยูนนานยังเป็นเส้นทางออกทะเลของมณฑลที่ไม่มีทางออกอื่น ๆ ที่จะส่งสินค้ามายังไทย ดังนั้นการเปิดพรมแดนเศรษฐกิจระหว่างยูนนานกับไทย จึงเป็นทางออกของสินค้าอุตสาหกรรมของจีนจำนวนมาก ดังนั้นจีนจึงเป็นประเทศที่ทำการค้าขายเกินดุลกับต่างประเทศ เพราะรัฐบาลสนับสนุนการส่งออกและควบคุมการนำเข้า ในการเปิดสีเขียวเศรษฐกิจทำให้จีนได้เปรียบดุลการค้ากับไทยมากขึ้น สภาพดังกล่าวไทยอาจเสียเปรียบการค้ากับจีนก็เพราะจีนมีระบบควบคุม สินค้านำเข้าค่อนข้างเคร่งครัด จีนมีความพร้อมในด้านการเดินเรือและยูนนานมีความกระตือรือร้นในการจัดการท่าจอดลงในการใช้แม่น้ำโขงกับพม่าและลาว เรือจีนจึงผ่านมาไทยได้ ในขณะที่เรือไทยยังผ่านพม่า ลาว ไปจีนไม่ได้

• บทบาทภาคเกษตรกรรม

บทบาทภาคเกษตรกรรม⁹ ในประเทศไทยอาจลดความสำคัญลงเรื่อยๆ เนื่องจากภาครัฐได้มีการวางแผนงานปรับเปลี่ยนโครงสร้างรายได้หลักของประเทศ โดยที่เริ่มหันมาพัฒนาภาคอุตสาหกรรม แรงงานภาคเกษตร ต่างอพยพเข้าสู่เมืองหลวงมากขึ้น เพื่อหารายได้เลี้ยงตัวเองและครอบครัว โดยส่วนใหญ่จะหันเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ซึ่งรายได้อาจจะดีกว่าที่จะต้องประสบปัญหาสินค้าเกษตรบางตัวที่มีปัญหาทางการขาย การผลิตและการตลาดมาโดยตลอด แรงงานภาคเกษตรวัยหนุ่มสาว ได้ทยอยเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ทำให้แรงงานภาคเกษตรลดลง จนทำให้แรงงานค่าจ้างภาคเกษตรสูงขึ้น ซึ่งส่งผลให้ต้นทุนในการผลิตสินค้าภาคเกษตรสูงขึ้นตามลำดับ อีกทั้งในแต่ละวันมีสินค้าเกษตรจากต่างประเทศส่งเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทย โดยผ่านตามแนวชายแดนในจุดต่างๆ จนทำให้สินค้าบางตัวที่ไทยมีการผลิตมากพร้อมกับยังมีปัญหาด้านการตลาดยิ่งประสบปัญหาหนักเข้าไปอีก ยกตัวอย่างในส่วนของกระเทียมที่ถูกตีตลาดจากประเทศเพื่อนบ้านในราคาที่ถูกลงกว่ามาโดยตลอด แม้เป็นการนำเข้าอย่างถูกวิธีตามข้อตกลงแต่ก็ก่อให้เกิดปัญหาอยู่แล้ว แต่เมื่อมาเจอกับปัญหาหลักลอบนำเข้าสินค้าเกษตรที่แต่ละประเทศมีพื้นฐานการผลิตภายใต้โครงสร้างที่คล้ายคลึงทำให้ส่วนแบ่งในตลาดลดลง

การที่ประเทศจำเป็นต้องเปิดประเทศเข้าสู่การค้าเสรีถือว่าเป็นแนวทางการพัฒนาที่ต้องก้าวไปข้างหน้า แต่ระบบโครงสร้างเศรษฐกิจของไทย หรือวางมาตรการต่างๆ ค่อนข้างนานพอสมควรและปัจจัยหลัก ภาครัฐควรมีมาตรการที่ชัดเจนขึ้นมากกว่าเดิมประเทศไทยอาจจัดตั้งกองทุนอินโดจีนหรือกองทุนให้ความช่วยเหลือพัฒนาแก่ประเทศเพื่อนบ้าน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านกู้เงินภายใต้เงื่อนไขผ่อนปรนดอกเบี้ยต่ำให้แก่รัฐบาล รัฐวิสาหกิจ หรือสถาบันการเงินของรัฐบาลประเทศกัมพูชา ลาว พม่า เวียดนาม เพื่อลงทุนในโครงการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ โดยไม่รวมถึงการให้ความช่วยเหลือในลักษณะการให้เปล่า ผู้จัดการภาคเหนือ 1 ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)¹⁰ ได้ให้ความเห็นว่า การระดมกองทุนเพื่อช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านเป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากจะช่วยสร้างสัมพันธ์อันดีแล้ว ยังช่วยผลักดันให้ความร่วมมือในการพัฒนาประเทศลุ่มแม่น้ำโขงให้มีการพัฒนามากขึ้น โดยเฉพาะป้องกันและแก้ไขปัญหาความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนไม่ให้มีการสู้รบระหว่างกันเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมให้กลุ่มประเทศเพื่อนบ้านมีสภาพคล่องในทางการเงิน สามารถนำเงินจากกองทุนดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาประเทศ ให้ทัดเทียมกับประเทศอื่นๆ ได้ในขณะเดียวกันยังช่วยทำให้ภาคเอกชนไทยเข้าไปลงทุนในเขตประเทศเพื่อนบ้านได้อย่างชัดเจน โดยอาศัยการติดต่อประสานงานกับประเทศดังกล่าวให้เป็นไปด้วยความสะดวกมากขึ้น

จากบทบาทด้านการเกษตรดังกล่าวอาจต้องดำเนินกลยุทธ์การพัฒนาการประสานความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านด้านการเกษตรระยะยาว¹¹ ดังนี้

- ความร่วมมือไทย - ยูนาน

ในปัจจุบันประเทศไทยและจีนยังไม่มีความร่วมมือการพัฒนาภาคเกษตรร่วมกันระหว่างรัฐต่อรัฐ แต่ทั้งสองประเทศมีการให้ความร่วมมือทางด้านวิชาการแก่กันในรูปแบบของโครงการการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี - ไทย ได้แก่ การฝึกอบรม การจัดดูงาน พื้นที่เป้าหมายของโครงการไม่ได้เจาะจงลงในพื้นที่ของมณฑลยูนาน ทунได้ถูกกระจายสู่พื้นที่ต่างๆทั่วประเทศ

- ความร่วมมือไทย - พม่า

ความร่วมมือระหว่างรัฐต่อรัฐระหว่างประเทศไทยและพม่ามีความร่วมมือนอกภาคเกษตรมากกว่าภาคการเกษตร ไทยให้ความร่วมมือทางวิชาการแก่พม่าน้อยที่สุด การร่วมมือกันทางภาคการเกษตรเป็นการให้ความร่วมมือในรูปแบบสหภาพการประมงที่รัฐบาลพม่าให้แก่ออกชนไทย

ในบรรดาประเทศในอนุภูมิภาคอินโดจีน พม่าจะเป็นประเทศที่มีศักยภาพทางการเกษตรสูงสุดในอนาคต หากรัฐบาลพม่าปรับนโยบายเกษตร และการค้าให้เสรีและเป็นไปตามกลไกตลาด แต่ปัจจุบันนโยบายของรัฐ และฐานะเงินทุนสำรองที่เป็นเงินตราต่างประเทศของพม่าจัดว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการขยายการค้า และการลงทุนของไทยในพม่า

- ความร่วมมือไทย - สปป.ลาว

ประเทศไทยและลาวยังไม่มีพัฒนาการเกษตรร่วมกัน การร่วมมือระหว่างรัฐต่อรัฐที่ผ่านมาเป็นการให้ความร่วมมือทางวิชาการ โดยฝ่ายไทยเป็นผู้ให้ทุนแก่ลาว ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2537-2540 ไทยได้ให้ความร่วมมือแก่ลาวในรูปแบบของการฝึกอบรม ดูงาน ส่วนการถ่ายทอดเทคโนโลยีในลาวยังไม่มีการลงทุนดำเนินโครงการ โครงสร้างการผลิตด้านเกษตรของไทยและลาวมีความเกี่ยวพันกัน นอกจากนี้การคมนาคมขนส่งในลาวจะทำให้ไทยได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาด้านเกษตรมากกว่าประเทศอื่นๆ

การเปิดเมืองชายแดนต่างๆขึ้นมา อาจเรียกได้ว่าเป็นกลยุทธ์ของการระดมการลงทุนจากต่างประเทศให้เข้ามาลงทุนในเมืองต่างๆของจีน และถือเป็นอีกก้าวหนึ่งของการพัฒนาด้านการลงทุน ทั้งนี้ภายหลังจากที่รัฐบาลจีนเริ่มนำระบบเศรษฐกิจการตลาดเข้ามาผสมผสานกับระบบเศรษฐกิจแบบรวมศูนย์ในปี 2522 และเปิดประเทศสู่โลกภายนอก ได้ส่งผลทำให้เศรษฐกิจของประเทศกระเตื้องขึ้นมาก การตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ และเขตพิเศษตามแนวชาย

ฝั่ง สามารถดำเนินการไปได้ด้วยดี ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ประกาศเขตส่งเสริมการลงทุนเพิ่มเติมตามเมืองต่างๆเพิ่มขึ้น¹²

กลยุทธ์การส่งเสริมการลงทุนของจีนนี้ สำหรับเมืองที่อยู่ห่างไกลจากส่วนกลางแล้วจะให้ทุกส่วนได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลโดยตรงทั้งหมดนั้นเห็นจะเป็นไปได้ยาก ส่วนกลางนั้นคงให้แต่นโยบาย ส่วนการดำเนินงานหรือภาคปฏิบัตินั้นจึงขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละเมือง ดังนั้นเมืองต่างๆจึงพยายามที่จะหาจุดขายของตนเพื่อเรียกร้องให้มีการลงทุนเข้ามาในเขตของตนให้มากที่สุด ทั้งนี้นอกจากจะเป็นการสร้างความสำเร็จและนำรายได้เข้าสู่ท้องถิ่นแล้ว ยังเป็นการพิสูจน์ให้รัฐบาลกลางได้เห็นว่าการที่เมืองที่สามารถยืนอยู่ได้ด้วยตัวเอง ซึ่งจะมีผลต่อการมีอำนาจต่อรองอื่นๆต่อไปในอนาคตอีกด้วย

จีนจัดเป็นประเทศที่มีความพร้อมสูงและมีผู้ทางที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของนักลงทุนพัฒนาที่ดินของไทยได้เป็นอย่างดี เพราะมีปัจจัยสนับสนุนหลายประการ ดังต่อไปนี้¹³ เป็นตลาดใหญ่ ราคาที่ดินต่ำ ค่าจ้างแรงงานถูก นโยบายเศรษฐกิจของจีนเอื้ออำนวย โดยเฉพาะการสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษ และการพัฒนาเมืองท่าเศรษฐกิจต่างๆ เพื่อดึงดูดการลงทุนทั้งจากต่างประเทศและภายในประเทศ ดังนั้นข้อเสนอแนะสำหรับนักลงทุนที่ต้องการการจะเข้าไปลงทุนในประเทศจีน ดังนี้

- ต้องมีสายสัมพันธ์ที่ดีกับรัฐบาลจีนทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจะนำไปสู่การครอบครองที่ดินและส่งผลดีต่อการต่อรองราคาได้ในระดับต่ำ
- การพัฒนาที่ดินในจีนจำเป็นต้องอาศัยขั้นตอนในการยื่นเรื่องต่อรัฐบาลจีนไม่ต่ำกว่า 1 ปี รวมทั้งต้องมีประวัติการติดต่อที่ดีและยาวนานมากพอ
- รัฐบาลจีนให้ความสำคัญและเข้มงวดกับการก่อสร้าง การพัฒนา รูปแบบสิ่งก่อสร้างให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นนั้นๆ รวมถึงมีความพร้อมในการจัดทำระบบสาธารณูปโภคต่างๆ
- พื้นที่นอกเขตเศรษฐกิจพิเศษ การจำหน่ายไม่สามารถตั้งราคาสูงได้ทำให้มีกำไรน้อย จนอาจไม่คุ้มกับการลงทุน ซึ่งปัจจุบันมีโครงการเกิดขึ้นมาก นักลงทุนควรยึดบริเวณเมืองเลียบชายทะเลเป็นสำคัญในการลงทุน
- ข้อมูลทางด้านการศึกษาตลาดในจีนยังมีน้อยมาก อีกทั้งส่วนใหญ่ยังเป็นภาษาจีนไม่สะดวกที่จะนำมาใช้ รวมถึงโครงการพัฒนาที่ดินมณฑลเกิดขึ้นมาก คาดว่าในระยะ 1 ปีนี้ (2536) ปัญหาจะทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีผู้ประกอบการเข้าไปกันมากแล้ว

• บทบาทภาคอุตสาหกรรม

จากการทบทวนเอกสารพบว่า บทบาทของไทยที่มีต่อการพัฒนาเหลี่ยมเศรษฐกิจด้านอุตสาหกรรม¹⁴ ที่นำลงทุนในภูมิภาคสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจมีอยู่ด้วยกัน 3 ประเภท คือ

1. อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก เช่น แร่ ซีเมนต์ ผลิตภัณฑ์จากไม้และอัญมณี
2. อุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และชิ้นส่วนอุปโภคบริโภคทั่วไป
3. อุตสาหกรรมบริการและประเภทอุตสาหกรรมซ่อมบำรุง และบริการ เป็นอุตสาหกรรมที่จะเติบโตตามการขยายตัวของอุตสาหกรรมอื่นๆ และการคมนาคมขนส่ง

ถ้าเปรียบเทียบศักยภาพความพร้อมแล้วประเทศไทยมีความพร้อมในการลงทุนดังกล่าวทั้งทางด้านเทคโนโลยี สาธารณูปโภค บุคลากร ตลอดจนการจัดการแต่ภาพพจน์ของนักลงทุนไทยในพม่า และลาว อยู่ในสภาพที่ไม่ค่อยดี ชาติความเอาใจจริงเอาใจจริง ตรงข้ามกับนักลงทุนจากฮ่องกง สิงคโปร์ มีความมุ่งมั่นจะแสดงความจริงใจในการเข้าไปลงทุนในพม่า ลาว หรือจีน มากกว่า และสิ่งที่ควรดำเนินการอย่างยิ่งในขณะนี้ คือ การพัฒนาคุณภาพการผลิตเพื่อหนีการพัฒนาของจีน วิธีเตรียมความพร้อมที่จะทำให้ไทยทั้งห้าประเทศในแถบอินโดจีน คือ การพัฒนาคุณภาพบุคลากร หรือเทคโนโลยีการผลิตให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น การเร่งพัฒนาอาชีพให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของตลาดให้มากที่สุด ทั้งนี้ทางสำนักงานได้จัดตั้งหน่วยงานบริการขึ้น เพื่อให้คำปรึกษาหรือเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับนักธุรกิจ ที่สนใจจะเข้าไปลงทุนในประเทศแถบอินโดจีน

นอกจากนั้นแล้วหอการค้าสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย¹⁵ ได้ให้ความสนใจเป็นอย่างมากต่อโครงการพัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจที่เชื่อมกับจีนตอนใต้ โดยหอการค้าสหรัฐฯได้ให้ความเห็นต่อศักยภาพของการเปิดเครือข่ายคมนาคม เส้นทางลงทุนเชื่อม 4 ประเทศเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะใช้เส้นทางไทย - พม่า - จีน และการใช้แม่น้ำโขงขนถ่ายสินค้าออกสู่ประเทศที่ 3 อันจะส่งผลให้จังหวัดเชียงรายกลายเป็นศูนย์กลางการลงทุนในอนาคต ในขณะเดียวกันกลุ่มผู้แทน 4 มณฑล ของจีนได้นำเสนอแผนการเปิดประเทศไทยเป็นทางผ่านสินค้าทางตอนใต้ของจีนออกไปสู่ประเทศที่ 3 โดยลำเลียงผ่านน้ำโขง หรือ เส้นทางบกออกสู่ท่าเรือคลองเตยและแหลมฉบังของไทย หากสำเร็จจะลดต้นทุนการขนส่งของจีนปีละนับหมื่นล้านบาท โดยเฉพาะมณฑลยูนนาน มณฑลเดี่ยามีมูลค่าการส่งออกสินค้าไปยังประเทศที่ 3 มากถึง 2,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี อีกทั้งยังมีสินค้าตกค้างส่วนมากจะเป็นผลิตผลทางการเกษตร เนื่องมาจากปริมาณรถบรรทุกไม่เพียงพอถึงกว่า 10 ล้านตันต่อปี

อย่างไรก็ดี การเปิดเส้นทางทั้งทางน้ำและทางบกจะสามารถย่อระยะเวลาการเดินทางได้มากโดยมีระยะเฉลี่ยจากจีนตอนใต้ถึงท่าเรือแหลมฉบังหรือคลองเตยประมาณ 1,000

กิโลเมตรเศษเท่านั้น และเมื่อสินค้าจากจีนถึงไทยยังสามารถทำเวลาในการขนส่งได้อีกด้วย โดยปัจจุบันได้มีการเปิดจุดผ่อนปรนใหม่รับสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ขึ้นในจังหวัดเชียงราย¹⁶ ได้มีพิธีเปิดจุดผ่อนปรนชายแดนไทย-ลาว เพื่อเสริมความสัมพันธ์และการค้าในเขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ขึ้นอีก 1 แห่งที่บ้านแจมป่อง หมู่ที่ 5 ต.หล่ายจาว กิ่ง อ.เวียงแก่น จ.เชียงราย เนื่องจากบ้านแจมป่องแห่งนี้เป็นที่ที่มีประชากรอยู่หนาแน่นติดริมฝั่งแม่น้ำโขงตรงข้ามกับบ้านด่าน แขวงบ่อแก้ว ประเทศ สปป.ลาว ซึ่งประชาชนทั้ง 2 ประเทศได้มีความสัมพันธ์ทางด้านเชื้อสายอย่างแน่นแฟ้น และเดินทางไปมาค้าขายกันอย่างใกล้ชิด ตามปกติจะมีตลาดนัดขึ้นทุกวันพุธที่บริเวณสนามสาธารณะในหมู่บ้านแจมป่อง เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนทั้งสองฝั่งได้นำสินค้ามาแลกเปลี่ยนซื้อขายกันมาตลอด โดยวิธีอนุโลมให้เข้าเมืองได้ชั่วคราว อันก่อให้เกิดการละเมิดกฎหมายเกี่ยวกับการเข้าเมือง และความสงบเรียบร้อย ความมั่นคงของทั้งสองประเทศมาเป็นระยะเวลานาน เมื่อมีการค้าขายกันมากยิ่งขึ้น ทางราชการจึงได้หาวิธีการทำให้ถูกต้องจากการตรวจสอบข้อมูลของพาณิชย์ จังหวัดเชียงราย ทราบว่าจุดผ่อนปรนแห่งนี้มีศักยภาพการค้าชายแดนไม่แพ้จุดอื่นๆ โดยในวันธรรมดาจะมีการค้าขายกัน คิดเป็นเงินวันละกว่า 50,000 บาท และสำหรับวันหยุดราชการและวันพุธ ซึ่งเปิดให้มีตลาดนัดจะมีเงินหมุนเวียนในการค้าขายถึงวันละกว่า 200,000 บาท คาดว่าในอนาคตจะเพิ่มขึ้น สำหรับปัญหาที่จะเกิดขึ้นเป็นเพียงพ่อค้านำสินค้าจากที่อื่นมาขายเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นพาณิชย์จังหวัดจึงประสานงานกับกลุ่มครูในพื้นที่เพื่อทำให้เป็นที่เสี่ยงในการปฏิบัติ โดยจะได้ตั้งกลุ่มการค้าขึ้นในหมู่บ้าน โดยให้สภาตำบลเป็นผู้ดำเนินการ และทางพาณิชย์จะสนับสนุนงบประมาณส่วนหนึ่ง พร้อมทั้งระบบการจัดการให้ก่อน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ให้ระดมทุนจากท้องถิ่นก่อน เพื่อที่จะให้ชาวบ้านได้รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของโครงการคาดว่าจะเริ่มโครงการได้เร็วนี้และจากความสำเร็จของจังหวัดเชียงรายที่ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่รองรับโครงการเปิดประตูสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจทำให้จังหวัดน่านได้จับตามองเพื่อเลียนแบบ เพราะจังหวัดน่านถือเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพไม่แพ้ จ.เชียงราย หากเทียบในแง่ภูมิศาสตร์ เพราะมีทางออกสู่ สปป.ลาวและจีนได้อย่างสะดวกเช่นกัน แต่ถ้าจะเปรียบเทียบกันระหว่างศักยภาพของเส้นทาง 2 จังหวัดแล้ว เชียงรายในเขตจังหวัดและอำเภอตามชายแดนมีความสะดวกกว่าน่าน เพราะไม่ผ่านภูเขาและไม่ไกลจากตัวจังหวัดมากนัก ขณะที่น่านต้องผ่านภูเขาหลายลูกชั้นยากต่อการขนส่งในลักษณะการใช้รถบรรทุกขนาดใหญ่ ส่วนเส้นทางในลาวเชื่อมจีนนั้น ถึงเชียงรายจะมี 2 เส้น และมีระยะทางที่ใกล้กว่า แต่เส้นทางทั้ง 2 ยังไม่มีการก่อสร้างเป็นทางเกวียนที่ใช้สัญจรได้บ้านเฉพาะหน้าแล้ง ส่วนหน้าฝนไม่สามารถไปได้ ขณะที่เปรียบเทียบกับเส้นทางมาเริ่มต้นที่ จ.น่าน จากห้วยโก๋น - หงสาของลาว ระยะทาง 35 กิโลเมตร เป็นเส้นทางของบริษัทไทลาวลิคไนต์ ที่จะสร้างเป็นเส้นทางมาตรฐานลาดยางและเส้นทางจากปากแบ่งถึงจีนเป็นเส้นทางลาดยางเก่า ซึ่งดีกว่าเส้นทางจากเชียงราย

3.3 วัฒนธรรมการค้าขายและการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคอินโดจีน

จากการทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยพบว่า สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า สี่เหลี่ยมวัฒนธรรม¹⁷ โดยท่ามกลางกระแสระบบทุนนิยมที่แพร่สะพัดไปทั่วโลกและขยายบทบาทได้รับการยอมรับไปทั่วโลกพร้อมๆกับการล่มสลายของค่ายสังคมนิยม และการสิ้นสุดของยุคสงครามเย็น สิ่งที่พบเห็นคือ การต่อสู้แข่งขันกันทางการค้าระหว่างประเทศต่างๆ ตลอดจนการลงทุนในต่างประเทศ และเมื่อมีประเทศจำนวนหนึ่งรวมตัวกันเข้าเป็นกลุ่มก้อน ก็ย่อมเป็นธรรมดาที่จะเกิดกลุ่มใหม่ๆเกิดขึ้นตามมาในการแสวงหาทางรอดและพยายามพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของตนเอง

คำกล่าวที่ว่าในศตวรรษที่ 21 จะมาถึงในไม่ช้า โลกนี้จะเป็นของเขตเอเชียแปซิฟิก ย่อมก่อให้เกิดการรวมตัวกันมากขึ้นของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยุโรป การต่อสู้ระหว่าง APEC กับ EEC การใช้ NAFTA มาผ่อนคลายนกคดต้นของ EEC อาเซียน ญี่ปุ่น และเอเชียตะวันออก ตลอดจนการเสริมกำลังให้แก่เปกก็คือมาตรการหลายๆอย่างของสหรัฐฯ ด้วยเหตุนี้ การที่ประเทศต่างๆจะหันหน้าเข้ามาติดต่อกันและเชื่อมสัมพันธ์ภาพทางเศรษฐกิจให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น โดยอาศัยระบบคมนาคมเป็นเครื่องมือจึงเป็นเรื่องปกติ จุดที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือการเพิ่มการติดต่อสัมพันธ์และการรวมกลุ่มเป็นหนทางที่จำเป็นอย่างยิ่งในเวทีการค้าโลกในปัจจุบัน

วัฒนธรรมการรวมกลุ่มและการแสวงหาอำนาจต่อรองตลอดจนการต่อสู้เพื่อให้ตนเองได้รับสิทธิและผลประโยชน์ให้มากที่สุด เช่นนี้ก็คือวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยอันเกิดจากการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่กำลังระบดไปทั่วโลกนั่นเอง นี่คือนด้านดีของการต่อสู้แข่งขันที่จะทำให้เศรษฐกิจของโลกพัฒนาต่อไปบนพื้นฐานของการแข่งขัน ด้านดีที่เห็นอีกจุดหนึ่งก็คือ การที่ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ รู้จักรวมตัวกันมากขึ้นแสวงหาช่องทางเพื่อสร้างหลักประกันให้กับประเทศของตนว่าประเทศตนจะได้รับประโยชน์จากการรวมกลุ่มแน่นอน

ถนหนหมายเลข 1 บี ห้วยทราย - หลวงน้ำทา - บ่อแดน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในช่วงยุคสมัยของการเปิดประเทศภายใต้เขมทิศซ์ทางแห่ง "จินตนาการใหม่" ที่มีการติดต่อยร่วมมือกับนานาประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และศิลปวัฒนธรรม ถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของประเทศ นับแต่มีการปลดปล่อยเป็นต้นมา¹⁸ พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจของลาวได้แปรเปลี่ยนจากระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมมาเป็นระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมแบบมีการแข่งขันทางด้านตลาด (COMPETITION SOCIALIST MARKET ECONOMY) ที่มีการเปิดโอกาสให้นักธุรกิจนักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนอันเป็นการไหลเทของทุนต่างชาติที่เข้ามาประกอบการในด้านต่างๆโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำเหมืองแร่ ลิกไนต์ และการลงทุนพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ถนน และท่าเทียบเรือ ฯลฯ

สำหรับในด้านถนนหนทาง ถนนหมายเลข 1 บี ที่ทอดเชื่อมจากเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ไปยังแขวงหลวงน้ำทา และสิ้นสุดลงที่บ้านบ่อแดน ซึ่งติดต่อกับบ้านบ่อหาน อำเภอเมืองหล้า ของสาธารณรัฐประชาชนจีนนับได้ว่ามีปัจจัยองค์ประกอบหลายอย่างที่จะส่งผลให้เส้นทางสายนี้แปรเปลี่ยนเป็นเส้นทางสายเศรษฐกิจ และเส้นทางสายวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุดสายหนึ่งของประเทศ ด้วยว่าเส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่ทอดเชื่อมระหว่างชายแดนไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่มีระยะทางสั้นมากสายหนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับเส้นทางที่ทอดเชื่อมระหว่างจีนกับไทยในสายอื่นๆ นอกจากนี้เส้นทางสายดังกล่าวยังมีศักยภาพที่จะแปรเปลี่ยนมาเป็นเส้นทางการค้าระหว่างภาคใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีน กับภาคเหนือของไทยที่สำคัญมากสายหนึ่ง เส้นทางสายนี้จึงเป็นเส้นทางที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการพัฒนา ทั้งในส่วนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และการพัฒนาร่วมมือกันพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคที่เรียกกันว่า "อนุภาคลีแวลุ่มเศรษฐกิจ"

กรณีทางการพม่าได้มีการสั่งยกเลิกสัมปทานเส้นทางซีเหล็ก - เชียงตุง นับว่าเป็นเส้นทางสำคัญในการเชื่อมโยงการค้า การลงทุนการท่องเที่ยวระหว่างกัน ความเป็นไปได้ที่จะทำให้งานความร่วมมือต่างๆ ในกรอบสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจเกิดเป็นรูปธรรมโดยเร็ว นั้น คงจะล่าช้าไปอีก¹⁹ เนื่องจากเส้นทางดังกล่าว จะเป็นเส้นทางที่สำคัญในการลำเลียงสินค้าหรือการท่องเที่ยวในกรอบสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ที่หากว่าได้รับการพัฒนาแล้ว ต่อไปในอนาคตจะกลายเป็นเส้นทางทางการค้าที่สำคัญในภูมิภาคแถบนี้ ประกอบกับบริเวณด่านแม่สายได้รับการยกฐานะเป็นด่านสากล และแต่ละปีมีมูลค่าการค้ามหาศาล ทั้งนี้เมื่อโครงการดังกล่าวเกิดปัญหาขึ้น หลายฝ่ายจึงเกรงว่าโอกาสที่จะร่วมมือทางด้านการค้าระหว่างไทย - พม่า - จีน ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ นั้น จะไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งที่ศักยภาพทางด้านอาณาเขต หรือวัตถุดิบและระบบสาธารณูปโภคของแต่ละประเทศ น่าจะสามารถทำการปรับปรุงและพัฒนาให้ไปในทิศทางเดียวกัน

การปรับปรุงเส้นทางคมนาคมในเขตเมืองชายแดนแต่ละจุดได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างถนนและปรับลดความลาดชันของถนนในจังหวัดน่าน ตามเส้นทางทุ่งช้าง - ห้วยโก๋น เพื่อเชื่อมต่อไปยังด่านเมืองเงิน แขวงไชยะบุรี สปป.ลาว หรือการขยายถนนในเส้นทางแม่จัน แม่สาย จังหวัดเชียงราย เพื่อเชื่อมต่อไปยังท่าขึ้นเหล็ก ประเทศพม่า และการปรับปรุงถนนบ้านม่วงเจ็ดต้น - ช่อภูตุ้ จังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งประเทศไทยให้ความสนใจพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานตามแนวชายแดน แต่ผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในแต่ละแห่งกลับไม่มีความชัดเจน โดยโครงการส่วนใหญ่มีการก่อสร้างขึ้นมาจริง แต่โครงสร้างรอบข้างตามถนนที่มีการจัดสร้างขึ้น หรือโครงการต่างๆ ที่มารองรับการค้า การลงทุนในเขตชายแดนก็ยังไม่มีการกำหนดออกมาอย่างชัดเจน ประกอบกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านก็ยังขาดความพร้อมหลายด้านโดยเฉพาะงบประมาณ²⁰

สำหรับแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจอีสานสู่ภูมิภาคอินโดจีน²¹ นั้นอาจกล่าวได้ว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “ภาคอีสาน” กำลังจะกลายเป็นภาคที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและประเทศเพื่อนบ้านในแถบภูมิภาคอินโดจีน เนื่องจากภาคอีสานกลายเป็นเมืองหน้าด่านของภูมิภาคอินโดจีน จึงเป็นโอกาสดีที่ภาคอีสานจะปรับเปลี่ยนเศรษฐกิจให้ทัดเทียมกับภาคอื่นๆ ได้ การพัฒนาภาคอีสานสู่ภูมิภาคอินโดจีนเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มประเทศ ในลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พม่า ไทย และจีนตอนใต้ เป็นกลไกสำคัญที่จะเปิดมิติใหม่ในการพัฒนาภาคอีสานสู่อินโดจีนและนานาชาติในระยะยาว ซึ่งภายใต้โอกาสและมิติใหม่ของการพัฒนาดังกล่าว จะส่งผลให้ภาคอีสานเปิดกว้างสู่นานาชาติโดยจะมีบทบาทสำคัญคือ เป็นฐานการผลิตทางด้านอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงสู่อินโดจีน และประตูสู่ชายฝั่งทะเลตะวันออก นั่นคือวัตถุดิบที่นำมาใช้จากกลุ่มอินโดจีนจะเป็นปัจจัยสนับสนุนการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกสู่อินโดจีนและตลาดโลก

อนาคตของภาคอีสานยังมีโอกาสที่จะพัฒนาเป็นศูนย์พาณิชย์กรรม เนื่องจากมีปัจจัยที่เอื้ออำนวย 3 ประการ ได้แก่ ประการแรกมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีศักยภาพสูงได้แก่ หินเกลือโป-แตส ก๊าซธรรมชาติ มีที่ดินราคายังไม่สูงและมีแหล่งน้ำโดยเฉพาะแม่น้ำโขง ประการที่สองมีศักยภาพด้านการลงทุนสินค้าเพื่อการส่งออกสูง ประการที่สามการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาในระยะต่อไป

จากอดีตที่รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยได้พยายามทุ่มเทงบประมาณและโครงการพัฒนาต่างๆ สู่ภูมิภาคอีสานเพื่อแก้ปัญหาความยากจนตลอดมา แต่เมื่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของภูมิภาคอินโดจีนได้เปลี่ยนแปลงไปมุ่งสู่ตลาดเสรีมากขึ้น ภาคอีสานในฐานะเมืองหน้าด่านสู่ภูมิภาคอินโดจีนย่อมมีโอกาสที่จะพัฒนาเศรษฐกิจให้ขยายตัวตามไปด้วย ซึ่งจะต้องอาศัยแผนการพัฒนาจากภาครัฐบาลในโครงการสาธาณูปโภคพื้นฐานที่ดีโดยเฉพาะการคมนาคมสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบครันตลอดจนการให้สิทธิประโยชน์ต่อการลงทุน ปรับปรุงกฎระเบียบต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับการลงทุน การนำเข้า และการส่งออก รวมถึงมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม เขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นฐานการผลิตการส่งออกสู่ภูมิภาคอินโดจีนจึงไม่ใช่เรื่องไกลเกินฝันสำหรับนักลงทุนไทยอย่างแน่นอน

3.4 สถานภาพเศรษฐกิจและการเมืองในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง

การประมวลสถานภาพทางเศรษฐกิจและการเมืองในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง²² พบว่าเป็นกลุ่มประเทศที่ประกอบด้วยประเทศสมาชิกที่ร่วมฝั่งแม่น้ำโขงด้วยกันทั้งสิ้น 6 ประเทศ คือ กัมพูชา จีน ลาว พม่า ไทย และเวียดนาม มีพื้นที่รวมกันทั้งสิ้นประมาณ 2.3 ล้านตารางกิโลเมตร และมีประชากรรวมกันทั้งสิ้นประมาณ 237 ล้านคน นอกเหนือจากทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์แล้ว กลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขงยังมีแรงงานที่ขยันมากมายและราคาถูก เพื่อรองรับการลงทุนที่เน้นการใช้แรงงานเป็นหลัก และ แม้วิกฤตทางเศรษฐกิจในช่วงปี 2540 เป็นต้นมา แต่สถานการณ์ได้เริ่มพลิกฟื้นไปในทางที่ดีขึ้น ทำให้คาดการณ์ว่า กลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขงจะกลับมาผงาดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง และเป็นแหล่งลงทุนและผู้ส่งออกที่สำคัญแหล่งหนึ่งของโลกในสหัสวรรษใหม่นี้ต่อไป

- **กัมพูชา :** ดินแดนแห่งการเปลี่ยนแปลงและโอกาสแห่งการไขว่คว้า

กัมพูชาเป็นประเทศที่ยากจนประเทศหนึ่งในโลก ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศขาดแคลนในทุกเรื่องที่เป็นความจำเป็นของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นอาหาร น้ำดื่ม การศึกษา ไฟฟ้า สุขอนามัย สาธารณูปโภค นอกจากนั้นพื้นดินส่วนใหญ่ของประเทศก็เต็มไปด้วยระเบิดที่ตกค้างสมัยสงคราม ทำให้กลายเป็นอุปสรรคต่อการเพาะปลูก

สำหรับการค้า การลงทุนระหว่างไทย - กัมพูชานั้นยังมีอยู่น้อยมาก ในเดือนพฤศจิกายน 2539 พบว่ามีนักธุรกิจไทยไปลงทุนรวมทั้งสิ้น 24 โครงการ โดยส่วนใหญ่เป็น โครงการที่เกี่ยวกับการโรงแรม และการบริการ โทรคมนาคม สื่อโทรทัศน์ วิทยุ อุตสาหกรรมชุดเจาะแร่ ธาตุ อุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร เป็นต้น

- **จีน :** หนทางยังมีอีกมากในดินแดนฟ้าสวยน้ำใสแห่งนี้

นักลงทุนไทยนับว่าได้เปรียบในการลงทุนในมณฑลยูนนาน เนื่องจากมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน จากรายงานจนถึงเดือนมิถุนายน 2541 พบว่า มีบริษัทที่เข้าไปลงทุนใน มณฑลยูนนาน แล้วรวม 95 บริษัท การลงทุนของไทยในมณฑลยูนนานนั้น ปรากฏว่าการค้าระหว่างกับอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง โดยไทยเป็นฝ่ายได้ดุลการค้ากับจีน (ยูนนาน) ในขณะที่ขาดดุลการค้ากับจีนโดยรวม

- **ลาว :** ผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจยังสื่อค้ำหน้าเป็นห่วง

การค้าระหว่างไทย - ลาว มีการขยายตัวตลอดเวลา 10 ปี ที่ผ่านมา โดยไทยได้เปรียบดุลการค้ากับลาว และปริมาณการค้าไทย - ลาวมีมูลค่าสูงสุดในบรรดาประเทศคู่ค้ากับลาวทั้งหมด

- สหภาพเมียนมาร์ : เศรษฐกิจเติบโตไปอย่างช้า ๆ

รัฐบาลสหภาพเมียนมาร์ได้ผ่อนคลายนโยบายการค้าให้เข้าที่ดิน และการส่งออกข้าว ทั้งนี้เพื่อชักจูงให้นักลงทุนทั้งในและต่างประเทศหันไปลงทุนในภาคเกษตรกรรมมากขึ้น สำหรับการค้า ไทย - เมียนมาร์ ในปี 2542 (มกราคม - กันยายน) โดยไทยได้ดุลการค้ามาโดยตลอด

- เวียดนาม : วิกฤติยังไม่สิ้น

ในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆกำลังฟื้นตัวจากวิกฤติเศรษฐกิจ เวียดนามกลับยังคงเผชิญวิกฤติอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความเชื่อมโยงระหว่างการแก้ไขปัญหาโครงสร้างก่อนหน้าที่จะเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ สำหรับด้านการค้าระหว่างไทยและเวียดนามอยู่ในเกณฑ์ที่ดี และไทยเป็นฝ่ายได้ดุลการค้า

- กลไกภาครัฐและพลวัตทางการเมืองภายในแต่ละประเทศ: ปัจจัยชี้ขาดในการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในลุ่มแม่น้ำโขง²³

จากการศึกษาบททวนเอกสารพบว่า ในบรรดา 6 ประเทศ (จีน เมียนมาร์ ลาว ไทย เขมร และเวียดนาม) ของภูมิภาคนี้ มีประเทศไทยประเทศเดียวที่มีกฎหมาย (ไม่นับระบบการรักษากฎหมาย) ที่เปิดโอกาสการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสรีไร้ขอบเขต และมีประสบการณ์ร่วมกับกระแสความคิดโลกาภิวัตน์ ของโรคตะวันตก อย่างต่อเนื่องใน 5 ทศวรรษ ที่ผ่านมา ในขณะที่อีก 5 ประเทศกำลังอยู่ในระยะต่างๆของการเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมผูกขาด เข้าสู่ระบบการตลาดเสรี ซึ่งระบบความคิดของผู้นำทางการเมือง และระบบการใช้อำนาจทางการเมืองที่แตกต่างกันอย่างมาดั่งกล่าวเป็นปัจจัยชี้ขาดต่อผลลัพธ์ ของการร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเพราะเจตนาของผู้นำทางการเมือง และระบบการใช้อำนาจทางการเมืองเป็นบ่อเกิดแห่งพลวัตของการพัฒนาของแต่ละประเทศ

นอกจากนี้ ทั้ง 6 ประเทศ กำลังตกอยู่ในภาวะจำเป็นที่ต้องปฏิรูประบบการบริหารภาครัฐ แม้จะด้วยเหตุผลที่ต่างกัน คือ ประเทศไทยมีระบบราชการที่มีความเป็นเอกเทศจากระบบการเมืองมาช้านาน ในขณะที่อีก 5 ประเทศใช้การปกครองโดยคำสั่งของรัฐ แต่กลไกของรัฐทั้ง 6 ประเทศ ก็มีความเหมือนกันคือ ด้อยประสิทธิภาพและถูกแทรกซึมด้วยการฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างฝังลึกถึงแก่น ผลการปฏิรูประบบการบริหารภาครัฐ ย่อมกำหนดรูปลักษณ์ คุณภาพ และประสิทธิภาพของกลไก ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้ง กว้างขวางของการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และการลงทุนระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้

* ในปัจจุบันกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงทั้ง 6 ประเทศนอกจากจะเป็นที่หมายปองค่อนักลงทุนทั่วโลกแล้ว ยังเป็นที่หมายปองของนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกเช่นกัน อันเนื่องมาจากสถานการณ์ทางการเมืองที่คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้นและการพัฒนาเศรษฐกิจสู่ระบบตลาดเสรี และปัจจัยที่สำคัญอีกประการคือความอุดมสมบูรณ์ทั้งทางทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ อันทรงคุณค่าและโดดเด่น ในอนุภูมิภาคตลอดจนการมีปัจจัยเกื้อหนุนหลายประการที่จะส่งผลให้อนุภูมิภาคแม่น้ำโขงกลายเป็นจุดหมายทางการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามในปัจจุบันก็ยังคงมีปัญหา และอุปสรรคอีกหลายประการที่ต้องได้รับการปรับปรุง ซึ่งปัจจัยสำคัญของความสำเร็จอยู่ที่ความร่วมมือของประเทศสมาชิกทั้งภาครัฐและเอกชน

หลังจากที่ประเทศสมาชิกทั้ง 6 ประเทศได้มีนโยบายเปิดประเทศ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจสู่ตลาดเสรีอันก่อให้เกิดโอกาสทางการส่งเสริมการพัฒนาและการลงทุนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างมาก คาดว่าในอนาคตอันใกล้นี้อนุภูมิภาคแม่น้ำโขงจะกลายเป็นจุดหมายด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลกตามสมญา "Last of the Last Frontiers" นอกจากนี้องค์การ UNESCO ได้ประกาศให้แหล่งท่องเที่ยวถึง 8 แห่งในอนุภูมิภาคฯ มีสถานะของการเป็นแหล่งมรดกโลก (World Heritage Site)

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวล้วนก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งลักษณะของผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นย่อมแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้นๆ โดยส่วนใหญ่แล้วผลกระทบทางเศรษฐกิจ มักจะเป็นผลบวก ในขณะที่ผลกระทบทางด้านสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมมักจะเป็นผลในทางลบ อย่างไรก็ตามมีหลายกรณีที่พบว่าการท่องเที่ยวมีอิทธิพลโดยตรงกับการฟื้นฟูและรักษาไว้ซึ่งศิลปะ ทัศนกรรม วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบดั้งเดิมของวัฒนธรรมและประเพณีที่เคยปฏิบัติสืบกันมามีได้หมายถึงความเสื่อมโทรมเสมอไป การที่วัฒนธรรมจะคงอยู่และมีคุณค่าต่อชุมชนได้นั้นจะต้องมีการปรับเพื่อให้สอดคล้อง และเป็นที่ยอมรับของสังคมปัจจุบันด้วย

3.5 ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและปัญหาอุปสรรคของความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ²⁴

• ความสัมพันธ์ด้านการค้าระหว่างประเทศไทยและจีน

- ความสัมพันธ์ด้านการค้า

ไทยและจีนได้จัดทำข้อตกลงทางการค้าระหว่างกันครั้งแรกเมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2521 และจัดตั้งคณะกรรมการร่วมทางการค้าไทย - จีน เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2521 เพื่อพิจารณากำหนดเป้าหมายทางการค้ารวมทั้งมาตรการการขยายการค้าระหว่างกัน นอกจากนี้ยังได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจ แม้ว่าไทยจะขาดดุลการค้ากับจีนมาโดยตลอด แต่การส่งออกของไทยไปยังจีนก็เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่การนำเข้าขยายตัวในอัตราที่ช้ากว่า ส่งผลให้การขาดดุลการค้ามีแนวโน้มลดลง

- ความสัมพันธ์ด้านการลงทุน

นักลงทุนไทยได้เริ่มเข้าไปลงทุนในจีนในปี 2542 กำหนดระยะเวลาการลงทุนไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับลักษณะและความสำเร็จของการประกอบการของแต่ละบริษัท แหล่งที่มีการลงทุนจากไทยมากที่สุด คือ มณฑลกวางตุ้ง รองลงมา คือ นครปักกิ่ง และนครเซี่ยงไฮ้ ตามลำดับ แม้ว่าไทยจะเป็นนักลงทุนอันดับ 7 ในจีน แต่เงินลงทุนมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 1 ของเงินลงทุนจากต่างประเทศทั้งหมดเท่านั้น

- ปัญหาและอุปสรรคด้านการค้าและการลงทุน

1. ในระยะหลังจีนได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายสำคัญหลายฉบับที่มีผลกระทบต่อการค้าและธุรกิจของต่างชาติ กฎหมายบางฉบับยังมีปัญหาทางปฏิบัติเนื่องจากไม่มีความชัดเจน ส่งผลให้นักธุรกิจต่างชาติสับสน นอกจากนี้ นักลงทุนไทยยังขาดข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับกฎระเบียบต่างๆ
2. แม้ว่าค่าแรงในจีนจะอยู่ในระดับต่ำ แต่การลงทุนจากต่างประเทศที่มีมากนั้นส่งผลทำให้ระดับค่าแรงและราคาที่ดินในพื้นที่เหล่านั้นสูงขึ้น
3. จีนยังมีระบบการควบคุมเงินตราต่างประเทศที่ค่อนข้างเข้มงวด และมีข้อกำหนดให้ค่าใช้จ่ายและรายได้ของธุรกิจที่เป็นเงินตราต่างประเทศต้องสมดุลกัน
4. การส่งสินค้าเข้าไปยังประเทศจีนมักจะต้องผ่านบริษัทในประเทศโลกที่สามโดยเฉพาะฮ่องกงหรือสิงคโปร์ ทั้งนี้โดยผู้ซื้อของจีนต้องการให้บริษัทกลางเหล่านี้อำนวยความสะดวกให้มากกว่าที่จะซื้อเอง ฝ่ายไทยจึงควรรหาทางให้มีการซื้อขายระหว่างกันโดยตรงขึ้น

5. นโยบายการค้าต่างประเทศของจีนมุ่งส่งเสริมการส่งออกเป็นหลัก ขณะเดียวกันต่างตั้งข้อกีดกันในการนำเข้าทั้งในด้านภาษีและที่ไม่ใช่ภาษี เช่นการขอใบอนุญาตนำเข้า
6. ขณะนี้จีนมีนโยบายที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางธุรกิจกับไต้หวัน เพื่อหวังผลทางการเมือง มีการให้สิทธิพิเศษทางภาษีแก่สินค้าจากไต้หวัน จึงทำให้มีผลกระทบต่อการค้าขายสินค้าไทยให้กับจีนด้วย

• ความสัมพันธ์ด้านการค้าและปัญหาอุปสรรคในการลงทุนระหว่างประเทศไทยและลาว²⁵

- การค้าอนุกรมมีมากในสินค้าบางประเภท สาเหตุการค้าอนุกรม กรณีฝ่ายไทยซึ่งปัจจุบันไม่มีการจัดเก็บอากรขาออก แต่ผู้ประกอบการค้าเกรงว่าการแจ้งสถิติส่งออกตามข้อเท็จจริงจะมีผลทางอ้อมทำให้เสียภาษีเงินได้เพิ่มมากขึ้น ส่วนพ่อค้าลาวแจ้งการนำเข้าต่ำกว่าความเป็นจริงเพื่อลดการเสียภาษีนำเข้า และหลีกเลี่ยงกำแพงภาษีของไทยในกรณีส่งออก

- อัตราอากรขาเข้าสินค้าบางประเภทของทั้งสองฝ่ายอยู่ในเกณฑ์สูงเป็นอุปสรรคกีดกันการค้าระหว่างกันและเป็นแรงจูงใจให้มีการค้าอนุกรม

- การค้าระหว่างกันในระดับเอกชน ยังมีปัญหาที่คู่สัญญาบางรายไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง และยังพบว่าคู่ค้าทั้งสองฝ่ายมีปัญหาหนี้สูญ ทำให้คู่ค้าทั้งสองยังไม่มั่นใจต่อการค้าระหว่างกันมากนัก

- สินค้านำเข้าจากจีนมาไทยหรือส่งออกจากไทยไปจีนโดยผ่านลาวนั้นไม่ได้รับความสะดวกและเสียค่าใช้จ่ายสูง

• ความสัมพันธ์ด้านการค้าและปัญหาอุปสรรคในการลงทุนระหว่างประเทศไทยและพม่า²⁵

ปัญหาที่พบคือ (1) เมืองชายแดนทางฝั่งพม่าไม่มีกำลังซื้อที่มากพอ (2) รัฐบาลพม่าไม่ต้องการให้ไทยติดต่อกับการค้าขายสินค้า ที่เป็นยุทธปัจจัยให้กับชนกลุ่มน้อยต่างๆที่ยังสู้รบกับทหารพม่าอย่างต่อเนื่อง (3) การขนถ่ายสินค้าต่างๆ จากแม่ฮ่องสอนไปยังพม่าเป็นไปด้วยความยากลำบาก และไม่สามารถทำได้ตลอดปี เนื่องจากปัญหาการคมนาคม (4) ระบบการเก็บภาษีของพม่าไม่มีกฎเกณฑ์ที่เป็นทางการ (5) มีการเปิด - ปิดจุดการค้าบ่อยๆ รวมถึงการโยกย้ายลับเปลี่ยนกำลังบ่อยครั้ง ก่อให้เกิดความสับสนในการประสานงานของเจ้าหน้าที่ทั้งสองประเทศ